

Baptism and Growth in Communion

Rapport fra den katolsk-lutherske kommisjon for enhet, LVF 2019

Innledning Katolsk-luthersk samtalegruppe 5.12.2019

v/Anne-May Grasaas

Bakgrunn

Utgangspunktet for arbeidet var den felles bønn som ble bedt i Lund på reformasjonsdagen 31.10.2016. Pave Frans ba sammen med representanter fra LVF om videre vekst i fellesskapet mellom de to kirker forankret i dåpen.

Kommisjonen som har utarbeidet rapporten, er den samme som jobbet fram dokumentet. From Conflict to Communion i 2013. Den har arbeidet fra 2009–2018. Det var i denne kommisjonen Turid Karlsen Seim fra Norge satt, fram til hun døde i 2016.

Målet med rapporten er

- a) å tydeliggjøre den enhet lutheranere og katolikker allerede har oppnådd ved å være kirker som står sammen om dåpen, og
- b) å vise at konsekvensen av denne enheten er at de to kirker gjensidig anerkjenner hverandre som del av Kristi kropp

Dette siste punktet er hovedtema i rapporten, og kommisjonen argumenterer seg fram til det de mener er et paradigmeskifte i dialogen mellom de to kirkene. Dette kommer jeg tilbake til. Men først en gjennomgang av rapporten. Det er naturlig for meg primært å ta et luthersk perspektiv – riktignok som kanskje ikke er godt nok oppdatert – så dere andre får utfylle og korrigere etterpå.

Gjennomgang av rapporten

Rapporten har 5 kapitler. Det femte kapittel er en liste med seks "commitments" eller forpliktelser som kommisjonen kommer med på grunnlag av rapporten. Disse er lett tilgjengelige, og jeg kommenterer dem ikke her, selv om de er verd å ta med seg for oss i det videre arbeid nasjonalt. Jeg vil ha mest fokus på den teologiske presentasjonen i kapittel to, tre og fire. Men la meg begynne med starten:

Første kapittel understreker at dåpen ikke bare er en individuell, men en ekklesiologisk realitet. Derfor innebærer dåpen en forpliktelse til å fordype fellesskapet mellom kirkene.

Andre kapittel viser at selv om begge tradisjoner er enige om fellesskapsdimensjonen ved dåpen, er dette ikke alltid tydelig i undervisning og formidling. De siste tiårene har denne bevisstheten vokst. Dåpen forener med Kristus, gir Den Hellige Ånds gave og fellesskap med Gud. I 2.3.3. s. 32 siste setning sier rapporten at begge tradisjoner anerkjenner forpliktelsen den dømte har til å leve ut sin dåp i et fornyet liv.

I 2.3.4. henvises til at Luther bruker bildet fra Bernard av Clairvaux der han snakker om "the happy exchange" der Kristus ikke bare tar på seg menneskets synd, men kler mennesket med sin egen rettferdighet og renhet. Jeg nevner

dette fordi det gir assosiasjoner til den lutherske diskursen om forholdet mellom rettferdiggjørelse og helliggjørelse. Dette har vært et smertepunkt i luthersk teologi, og er meg bekjent ikke tilstrekkelig avklart. Jeg tillater meg en liten parentes om dette spørsmålet: Er rettferdiggjørelsen kun forensisk, juridisk å forstå, eller bærer den også med seg muligheten til et fornyet liv?

Den lutherske vektleggingen av simul justus et peccator (samtidig rettferdig og synder) har ofte stått i motsetning til tanken om åndelig vekst. Dette henger sammen med den sterke vekten som legges på Kristus *for* oss og den juridiske domsakt utenfor mennesket. Helliggjørelsen eller Kristus *i* oss blir derfor sett på som noe adskilt fra rettferdiggjørelsen. Man knytter helliggjørelsen ensidig opp til Luther-sitatet: "Å gjøre framgang – det er alltid å begynne på nytt".

Den finske lutherforskningen fra 1990-tallet og utover, med Tuomo Mannermaa blant de banebrytende, har villet vise at det skillet lutheranere ofte har gjort mellom rettferdiggjørelse og helliggjørelse, ikke kan spores tilbake til Luthers egne tekster. Mannermaa framholder at det er en organisk sammenheng mellom rettferdiggjørelsen og helliggjørelsen hos Luther. Disse to kan ikke skilles fordi Kristus selv er reelt til stede hos den som tror (i *habito Christo*).

Både den lutherske kirkes dåpsliturgi og Felleseklæringen om rettferdiggjørelsen fra 1999 har med seg at den dømte får del i fellesskapet med Gud og blir forenet med Kristus, men det sies ikke eksplisitt hva dette konkret innebærer, annet enn syndenes forlatelse.

Det springende punkt for Mannermaa er at den dømte er i Kristus og ett med Kristus. Dette livsfellesskapet (*unio cum Christo*) gjør den dømte til en tilgitt synder. Men nettopp dette livsfellesskapet er kilden til vekst og nytt liv. Dette mener Mannermaa at ikke støter an mot det lutherske "nåden alene" fordi det er Kristi stadige nærvær som skaper frukt og vekst.

Denne diskursen er ikke antydnet i rapporten, Mannerma-skolen er slik jeg oppfatter det heller blitt et premiss. Det kan henge sammen med at Ero Huovinen, den finske lutherske representanten i kommisjonen er Mannermaa-elev. Personlig har jeg sans for den finske lutherforskningen, men jeg stusser altså på at temaet ikke er problematisert av lutheranere i dokumentet.

Jf. også siste setning i 2.3. side 37; Both Catholics and Lutherans... more and more explicitly and intensely -.... into communion with God and each other..

Det var min parentes til kapittel to. Den er likevel viktig å ta med i den videre lesning for lutheranere.

Uansett – kommisjonen avslutter dette kapittelet med å understreke at i fellesskapet med den treenige Gud lever den dømte i fellesskap med alle dømte.

Tredje kapittel understreker at det ikke bare er enkeltpersoner men også kirker som tilhører Kristi kropp. Gjensidig anerkjennelse innebærer de "kirkelige elementer og praksiser" (dåp, nattverd, den apostoliske lære, bønn, gudstjenester, etterfølgelse etc.) – dvs. identitetsmarkører som fører til helliggjørelse

og sannhet. Men gjensidig anerkjennelse innebærer også å gjenkjenne Åndens gjerning i hverandres kirker. (Eks. kraft til å komme gjennom konflikter, bygge broer og styrke oppdraget i verden + Gal 5,22 kjærlighet, glede, fred, tålmodighet, vennlighet, gavmildhet, trofasthet og selvkontroll. Skaper tro, håp og kjærlighet og åpner hjerter og ører for Guds Ord, bygger kirken og fordyper forholdet til Kristus og fellesskapet mellom troende og mellom kirker.)

Kristi kropp er ikke summen av kirker – den gjennomtrenger alle kirkesamfunn. Kristi kropp er større enn kirken – Corpus Christi Semper Maius – den kommer til uttrykk lokalt, universelt og kosmisk.

Denne forståelse er et resultat av mange års dialog. Den katolske og lutherske kirke har ulike oppfatninger av hva som konstituerer kirken. Derfor har ikke veien direkte gjennom de "kirkelige elementer og praksiser" vært til hjelp mht. å kunne anerkjenne hverandres kirker fullt ut. Utfordringen har samtidig vært asymmetrisk. Den katolske kirke har hatt flere hindringer enn den lutherske – selv om 2. vatikankonsil åpnet opp, var det ikke tydelig på hvilke kirker i vesten som kunne kalles "kirke".

På tross av disse forskjellene har den felles forståelse av dåpen som innlemmelse i Kristi kropp åpnet for å anerkjenne hverandre som lemmer på Kristi kropp. Denne felles forståelse er blitt broen som gjør begge kirkesamfunn i stand til å gå videre i retning av fullt kirkelig fellesskap. Rapporten viser hvordan særlig Felleserklæringen om rettferdiggjørelsen (1999), The Apostolicity of the Church (2006) og From Conflict to Communion (2013) ryddet vei for eksempel mht. forståelsen av Guds Ord som konstituerende, rettferdiggjørelsen (ikke bare som "differensiert konsensus", men som enighet om dens betydning) kirkens apostolisitet mht. anerkjennelse av at den andre kirkens ordinerte prester bidrar til å bygge fellesskapet og formidle nåde.

Det nye perspektivet i denne rapporten – og det kommisjonen kaller et *paradigmeskifte* de vil foreslå – er å forankre den gjensidige anerkjennelsen av hverandres kirker i anerkjennelsen av at Ånden er virksom i den andre kirken – primært gjennom de tidligere identitetsmarkørene. (Kirkelige elementer og praksiser). Dermed blir Åndens frukt og gjerning kirkens viktigste identitetsmarkør. Kommisjonen foreslår derfor å ta på alvor den åpning 2. Vatikankonsil ga og ønsker at på samme måte som man kan anerkjenne at begge kirker gjennom dåpen er blitt del av Kristi kropp, så kan både lutherske og katolske kirker i denne forstand anerkjenne hverandre som *kirker*.

Fjerde kapittel beskriver hvordan videre vekst i fellesskapet mellom de to kirker kan skje gjennom et intensivert sakramentalt liv og en utadrettet tjeneste overfor verden/andre mennesker.

Kommisjonen bruker god tid på et felles bibelstudium som forankrer tanken om vekst og fellesskap solid i Det nye testamente. Og de viser at det er et dynamisk forhold mellom den enkeltes vekst og kirkens vekst som fellesskap. Særlig bevisstgjøres det greske ordet "koinonia" om et fellesskap som ikke er et resultat av menneskelige bestemmelser eller en sosial kontrakt, men som er knyttet til

Kristus selv. Videre understrekes ulike aspekter ved "vekst" som et anliggende i NT – der det handler om å bygge opp, øke, bære frukt med mer.

Det innebærer utdanning og katekese, men også å være gode eksempler, og det kreves vilje, styrking av det som er svakt, korreksjon når det gjøres feil og et trosfellesskap. Vekst kan ikke skje i et isolert rom verken for enkeltpersoner eller kirker, og de gode fruktene skal gjenkjennes også av ikke-troende.

Fra luthersk hold er jeg da tilbake til den diskursen jeg nevnte innledningsvis, om forholdet mellom rettferdiggjørelse og helliggjørelse. Slik jeg oppfatter det, er tanken om vekst og modning et smertepunkt i luthersk teologi, og jeg etterlyser et mer systematisk teologisk avsnitt her – fra den lutherske gruppen i kommisjonen. I dokumentet trekkes slutningene litt for raskt fra eksegese av enkeltavsnitt i NT til konsekvenser for dagens praksis. Jeg har ikke noe imot de konsekvenser som trekkes, men jeg lurar på om dokumentet hadde stått enda sterkere i lutherske kirker om et systematisk teologisk avsnitt her ikke var utelatt.

Samtidig holdes det fram at kristen vekst er mer kvalitativ enn kvantitativ, og den næres primært av dåpen, nattverden og det å høre Guds Ord. Det legges vekt på nådegaven som Paulus kaller åndelig dømmekraft eller å skjelne mellom ånder, og kriteriet må være å finne ut hva som er til felles beste.

Kommisjonen mener at dersom kirkene klarer å anerkjenne hverandre som kirker ut fra å legge merke til Åndens frukter hos de andre, kan kirkene selv bli mindre selvopptatte og slik lettere kunne samarbeide i fellesskap. Dette paradigmeskiftet – fra det gamle som ofte ble motsetningsfylt fordi man la vekt på å konstruere identitet basert på dogmatisk bekjennelse – til det nye som legger vekt på å gjenkjenne hvordan Ånden kommer til uttrykk hos den andre – dette paradigmeskiftet mener kommisjonen vil bidra til å løse de tradisjonelle kontroversene.

Til slutt i dette kapittelet lister kommisjonen opp ulike områder der kirkene kan vokse i samhold og samarbeid. Det legges først vekt på de indrekirkelige identitetsmarkører (mine ord) – såkalte kirkelige elementer og praksiser (forkynnelse, dåp, bønn, nattverd, de ordinerte tjenester og annet sakramentalt liv). Men til slutt understrekes behovet for også å vokse sammen i tjenesten for verden – der særlig urettferdigheten mellom nord og sør, øst og vest påpekes, sammen med vekst i rettferdighet for hele skaperverket.

Jeg mener dette avsnittet har fått for liten vekt, og at kommisjonen ikke helt tar konsekvensen av det paradigmeskiftet de bebuder. Det blir lagt stor vekt på de indrekirkelige markører og mindre vekt på hva Åndens gjerning i begge kirker kan bety for *måten* vi møter mennesker på som ikke er døpt og ikke tilhører kirken. Den berører heller ikke temaet om hvorvidt vi tror at Ånden gir seg til kjenne også utenfor kirken – og om det kan være Ånden selv som roper til oss fra de fattige og fra en jord som blør.

Men da er vi kanskje over i filioque-striden – om Ånden utgår fra Faderen, eller fra Faderen og Sønnen. Der er vi i prinsippet på linje, men spørsmålet fortjener oppmerksomhet en annen gang. TAKK